

**Наталія САЛТОВСЬКА**

кандидат філологічних наук, доцент кафедри фольклористики Навчально-наукового інституту філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, бульвар Тараса Шевченка, 14, м. Київ, Україна, 01601

ORCID: 0000-0002-6686-8633

[n.saltovska@knu.ua](mailto:n.saltovska@knu.ua)

**Бібліографічний опис статті:** Салтовська, Н. (2023). Локальна своєрідність гуцульських загадок, *Folia Philologica*, 6, 30–35, doi: <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2023/6/4>

## ЛОКАЛЬНА СВОЄРІДНІСТЬ ГУЦУЛЬСЬКИХ ЗАГАДОК

Сучасна фольклористика потребує як інноваційних підходів до вивчення жанрології українського фольклору, так і осмислення, перевидання та дослідження напрацювань фольклористів попередніх століть. Оскільки загадки як жанр фольклору привертала увагу дослідників у контексті вивчення інших жанрових утворень – казок, легенд, народної лірики, календарної та родинної обрядовості, перспективним видається особливий напрям вивчення жанру у різних концептуальних напрямках. До збірників українських паремій загадки потрапили у 40-х роках XIX ст., здебільшого згруповані в окремий розділ, що зазвичай не мав власної класифікаційної системи. Наукове осмислення жанру розпочалося лише у другій половині XIX ст. і характеризується принагідними публікаціями. Тема регіональної специфіки жанроутворення загадок не порушувалася в українському загадознавстві, тому вона потребує детального вивчення. У статті проаналізовано текстовий матеріал зі збірників В. Шухевича «Гуцульщина» (Т. 5. 1908), Г. Ількевича «Галицькі приповідки і загадки» (1841), М. Номиса «Українські приказки, прислів'я і таке інше» (1864) на предмет виявлення локальних особливостей на рівні тексту (діалектні мовні форми до уваги не бралися). Дослідження побудоване на вивченні збігів текстової питальної (метафоричної) частини до слова-відгадки у загадках, записаних на Гуцульщині, із загадками, записаними в інших регіонах України. Проведене дослідження дозволило зробити такі висновки: загадки побутували на теренах усієї України, ґрунтуючись переважно на універсальних константах жанру та вирізняючись специфічними локальними особливостями. Так, загадки, зафіксовані на Гуцульщині, вирізняються на кількох рівнях: композиційному – оригінальним способом загадування шляхом додавання до тексту постійного зачину; лексичному – вживанням діалектних форм; об'єктному – загадки про рослини-ендеміки, регіональні назви тварин, знаряддя праці, види господарської діяльності тощо.

**Ключові слова:** фольклор, загадки, паремія, гуцульські загадки, локальна своєрідність, метафора.

**Nataliia SALTOVSKA**

PhD in Philology, Associate Professor at the Department of Folklore Studies of the Educational and Scientific Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Taras Shevchenko Boulevard, 14, Kyiv, Ukraine, 01601

ORCID: 0000-0002-6686-8633

[n.saltovska@knu.ua](mailto:n.saltovska@knu.ua)

**To cite this article:** Saltovska, N. (2023). Lokalna svoieridnist hutsulskykh zahadok [Local Specificity of Hutsul Riddles], *Folia Philologica*, 6, 30–35, doi: <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2023/6/4>

## LOCAL SPECIFICITY OF HUTSUL RIDDLES

Contemporary folklore studies require both new innovative approaches to the study of the modern genre of the Ukrainian folklore and comprehension, reprinting, as well as research of the works of folklorists of previous centuries. Given that riddles, as a genre of folklore, have attracted researchers' attention within the context of studying other genre formations such as fairy tales, legends, folk lyrics, calendar customs, and family rituals, exploring the genre in various conceptual directions appears promising. Riddles were incorporated into compilations of the Ukrainian proverbs during the 1840s, often organized within distinct sections that typically lacked a formal classification framework. Scholarly exploration of the genre commenced in the latter half of the nineteenth century characterized by sporadic publications. The exploration of regional particularities in the formation of the riddle genre remains largely unexplored within the Ukrainian riddle

*studies predetermining comprehensive investigation. The article undertakes an examination of the texts extracted from the compilations of V. Shukhevych's Hutsulshchyna (Vol. 5, 1908), H. Ilkevych's Galician Proverbs and Riddles (1841), and M. Nomys's Ukrainian Proverbs, Sayings, and so on (1864) aimed at discerning localized characteristics at the textual level excluding dialectal linguistic forms. The inquiry focuses on the analysis of congruences between the metaphorical components of textual questions in riddles documented in the Hutsul region and those found in riddles collected from other regions of Ukraine. The research yields the following conclusions. Riddles were prevalent across Ukraine exhibiting primarily universal elements alongside distinctive local traits. Consequently, the riddles documented in the Hutsul region manifest disparities across various dimensions, i.e. compositionally (via the original method of riddling involving the addition of a consistent opening to the text), lexically (through the use of dialectal expressions), and pertaining to a subject matter (notably encompassing riddles concerning indigenous flora, regional fauna denominations, tools, types of economic pursuits, and so forth).*

**Key words:** *folklore, riddles, paroemia, Hutsul riddles, local specificity, metaphor.*

**Актуальність проблеми.** Відомим у вітчизняній фольклористиці залишається той факт, що народні загадки викликали інтерес збирачів та упорядників, але не ставали предметом окремих досліджень та окремих видань. Загадки зазвичай потрапляли до пареміографічних видань в окремий розділ, але значною кількістю зразків теж не вирізнялися. Публікації загадок в українській фольклористиці тісно пов'язані з виданням прислів'їв і приказок (приповідок – локальна назва, за І. Франком). Наукове осмислення жанру представлено розвідкою І. Франка «Останки первісного світогляду в руських і польських загадках народних» (Франко, 1884 (1980)), передмовою І. Березовського «Українські народні загадки» до видання «Загадки» (Березовський, 1962), статтями до підручників з української народної творчості, принагідними публікаціями. Актуальним є комплексне багатовекторне дослідження українських народних загадок як фольклорного жанру.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** У сучасній українській фольклористиці процес наукової рецепції загадок представлений розвідками В. Давидюка «Виса висить, хода ходить. Найдавніше значення загадки» (Давидюк, 2002), «Сім загадок загадаю». Сліди ініціальних ритуалів у весільній звичаєвості» (Давидюк, 2002), «Загадка. Ритуальні функції загадок. Трансформація змісту і форм загадок» (Давидюк, 2014), М. Дмитренка «Народні загадки» (Дмитренко, 2003), Р. Кирчіва «Післямова до репринтного видання «Галицькі приповідки і загадки, зібрані Григорієм Ількевичем» (Кирчів, 2003), С. Пилипчука «Ці вузлуваті, стереотипні форми: Іван Франко – дослідник народної загадки» (Пилипчук, 2014), Н. Ярмоленко «Міфічні анахронізми жанру загадок» (Ярмоленко, 2000), «Загадаю загадочку ... (до питання про генезу міфологічної

системи жанру» (Ярмоленко, 2000). Народна загадка як малий прозовий жанр фольклору часто стає предметом вивчення в ракурсі етнолінгвістики (А. Мойсієнко «Народна загадка в текстово-дискурсивному вимірі» (Мойсієнко, 2013), І. Гаценко «Лексико-семантичні особливості українських народних загадок» (Гаценко, 2019)). Інтерес до загадок із різних векторів дослідження поживається і потребує вироблення концептуального підходу для з'ясування генези жанру.

Отже, **мета** нашого дослідження – виявлення локальних особливостей народних загадок (на рівні тексту), зафіксованих на Гуцульщині у ХІХ столітті та опублікованих у збірниках паремій «Галицькі приповідки і загадки» (Ількевич, 1841, (2003)) та «Гуцульщина» (Шухевич, 1908). Діалектні мовні форми до уваги не бралися. Важливим дослідницьким результатом має стати встановлення наявності чи відсутності докорінних відмінностей побудови метафоричного еквіваленту до слова-відгадки. З огляду на це ми обрали два збірники галицьких загадок та збірник Матвія Номиса «Українські приказки, прислів'я і таке інше» (Номис, 1864 (1993)), в якому представлений матеріал, зафіксований у різних регіонах України.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Українська народна загадка стає предметом зацікавлення збирачів народної творчості у ХІХ ст. Перші записи і перші видання були здійснені в Галичині, перша ж наукова розвідка належить Іванові Франку, а перше повне академічне видання українських народних загадок було надруковане лише у 1962 році у серії видань НАН України «Українська народна творчість» (упорядник та автор передмови професор Іван Березовський) (Березовський, 1962). У збірці вперше була застосована чітка класи-

фікація загадок як жанру фольклору за тематичним принципом, яку розробив учений. У передмові до видання він обґрунтував визначення загадки з точки зору композиції тексту – як одночленний паралелізм, другим членом якого є відгадка – і визначив загадки як «стислі поетичні запитання, мудрі сентенції, які в «прихованій», часто нарочито завуальованій формі зображають окремих предмет чи явище через інші на основі їх певної спорідненості, подібності, часом ледве вловимої і навіть далекої» (Березовський, 1962: 7). Це визначення жанру на довгі роки стало дефініційним критерієм в українській фольклористиці. У нашому дослідженні ми теж пристаємо до концепції Івана Березовського щодо визначення істотних ознак жанру загадок, але зважаємо і на визначення Аристотеля, що загадка – це вдало побудована метафора.

Предтечею й основним джерелом до наповнення і видання Березовського, і інших, які виходили у той період, є збірка Матвія Номиса «Українські приказки, прислів'я і таке інше» (Номис, 1864 (1993)) (це 505 зразків, зафіксованих у різних регіонах України, – одне з перших авторитетних і чисельних видань паремій в Україні, яке поступається лише «Галицько-руським приповідкам» (31091 зразків) І. Франка, але у зібранні Франка відсутні загадки) (Франко, 2021). У Галичині загадки привернули увагу прихильників «Руської трійці», серед яких був Григорій Ількевич, який першим записав та підготував до друку «Галицькі приповідки і загадки» (Ількевич, 1841). Збірка була опублікована у Відні 1841 року (текст збірки написаний Максимовичівкою). У виданні подано 60 зразків загадок. Про важливість цього видання слушно зауважив Роман Кирчів: «Видання було визначною подією не тільки в українській фольклористиці, а й на загальнослов'янському рівні. Це найбільша тогочасна публікація прислів'їв і приказок з багатьма цінними та оригінальними зразками. Важливим з історико-культурологічного погляду було прагнення видавців наблизити поданий матеріал книжки до загальноукраїнського літературного мовлення (Кирчів, 2003: VIII–IX). У царині видання загадок це була перша публікація. У збірнику тексти загадок подані без будь-якої класифікації за принципом «загадка – відгадка», причому спочатку подано пронумерований текст загадок,

а потім відповідно пронумерований покажчик відгадок (Ількевич, 1841: 119)<sup>1</sup>.

Проаналізувавши матеріал, зазначимо, що усі тексти можемо класифікувати за тематикою: явища природи, людина, тваринний світ (найбільша група), рослинний світ, знаряддя праці. Наступним виданням, де було представлено регіональний матеріал, є 24 розділ 5 частини «Гуцульщини» Володимира Шухевича, де вміщено 75 загадок, записаних у Галичині. У «Гуцульщині» матеріал поданий за принципом «пронумеровані тексти загадок із відгадками, упорядкованими за алфавітом відгадок», а за тематикою представлені ті ж групи – явища природи, людина, тваринний світ (найбільша група), рослинний світ, знаряддя праці (Шухевич, 1908). До текстів не додаються коментарі, лише на початку розділу зазначено, що традиційно кожна загадка мала однаковий зачин: «Шімбали, шімбали, йика це загадка?». Такий зачин не зустрічаємо більше у жодному зі збірників загадок. Отже, можемо зробити висновок, що така форма є регіональною особливістю композиційної побудови саме галицьких загадок. З'ясувати значення діалектизмів, використаних у зачині, не вдалося. Серед слів, поданих В. Шухевичем у «Словарці», «властивих лише гуцульському говору» (Шухевич, 1908: 280), ці слова не зазначаються. Можемо зробити припущення, що для актуалізації уваги при гадуванні загадок використовувалася заклична форма звуконаслідуваних слів *шімбали, шімбали*, а далі йшло запитання *що це за загадка?*

У збірці подано 75 зразків у довільній формі, усі зразки композиційно побудовані як метафора чи паралелізм, а останні п'ять зразків відрізняються за формою від інших. Такі тексти належать до хитромудрих запитань загадок-шарад, наприклад, загадки гумористичного характеру на позначення конкретного об'єкта *Чому пес кості гризе? бо тверді; Ліпша хата з вухами як без вух? Без пса*. І загадка *Чим найдалі вержеш (линеш)? Гадкою філософського характеру на позначення абстрактного поняття*. У збірці М. Номиса є варіант цієї загадки (*Що найшвидше у світі? Думка лине*) та інші загадки такої композиційної будови (Номис, 1864

<sup>1</sup> Далі у дослідженні будуть цитуватися загадки із зазначених збірників (за поданим текстом загадок буде вказано збірник за скороченим прізвищем упорядника: Ількевич – Ільк., Шухевич – Шух., Номис – Ном.

(1993)). У збірці Ількевича такі тексти відсутні. Варто зазначити, що загадка-запитання *Що м'якше в заглавка? Рука зустрічається* у «Граматиці слов'яно-руській» (1830) (Лучкай, 1830 (1989): 180), в якій опубліковано 11 загадок, 10 з яких мають текстові збіги із загадками зі збірника Ількевича (Ількевич, 1841). Як відомо, «Грамматика» була першою авторитетною працею такого типу, виданою в західноукраїнських землях, в якій автор використав широкий фольклорний матеріал. Відповідні текстові збіги свідчать про популярність народних загадок серед населення та зацікавлення дослідників і збирачів цим жанром.

Найдавнішими за походженням вважаються загадки, в яких ідеться про небесні світила та явища природи. Такі тексти зафіксовані в усіх трьох збірниках. Наприклад, загадки про місяць: *Лесом іде, не тресне – водою йде, не плюсне* – Ільк., *Іде лісом не ковтне, іде водов не бовтне* – Шух., *Іде лісом не шелесне, іде водою не плюсне* – Ном.; про сонце: *За лесами, за горами золота дежа кисне* – Ільк., *За лісом за пралісом золота діжа горить* – Ном., *Метумету, не вимету; несунесу не вінесу; прийде пора, само піде* – Шух. У збірці Номиса ця ж загадка має відгадку *сонячне проміння*. Текст *Стоїть дерево серед села, а в кожній хатці по гіллячці* із відгадкою *сонце* зустрічаємо лише у Ількевича.

Текстові збіги мають загадки про небо, землю, вітер, ніч у збірниках Шухевича і Номиса: *Тато високий, мама широка, син крутий, невістка сліпа* – Шух., *Тато високий, мама широка, син кучерявий, невістка сліпа* – Ном., або загадка: *Толоки незмірені, вівці не зчислені, а вівчар рогатий* – Шух., *Толоки незмірені, вівці не злічені, а пастух рогатий* – Ном. У збірнику Ількевича такі загадки відсутні. Важливим є те, що загадки зі збірника Ількевича часто запозичувалися до інших збірників, деякі з них є і у Номиса, а от те, що спостерігаємо текстові збіги у збірці Номиса і збірці Шухевича, є свідченням ареалу їх регіонування та побутування у різних часовий період.

Загадки про людину мають текстові збіги у Ількевича і Номиса: *Суть то росохи, на росохах кадобець, на кадобці драбинка, на драбинці горка, а на горці жердьє; по тим жердю дики пташки летают, але крилець не мають. Тіло чоловіче* – Ільк. У збірці Номиса зазначено, що

загадка у такому варіанті записана в Галичині та в інших варіантах (*Стоять вили, на вилах короб, на коробі махали, на махалах вівали, на вівалах шмаркли, на шмаркалах зеркала, а на зеркалах сль*) зафіксована на Чернігівщині. Обидві загадки мають схожу композиційну будову: шляхом кумуляції створюється образ людини за аналогією виконання дій, призначених для різних частин тіла. Локальна особливість подібних загадок полягає у діалектологічних особливостях мови та використанні застарілої лексики.

Загадки про колиску мають збіги в усіх трьох збірниках: *В лісі росло, листок імело, тепер носить душу і тело* – Ільк., *В лісі росло, дома стало, тепер носить душу й тіло* – Шух. У збірник Номиса цю загадку взято зі збірника Ількевича. Загадки на позначення речей хатнього ужитку (стіл, скатерка, борщ у мисці) наявні в усіх трьох збірниках: *На землі дуб, а на дубі конопні, на конопних глина, на глині капуста, а в капусті свині* – Шух., *Є у нас бучок, а на бучку яворець, на яворці конопка, на конопці глинка, на глинці млачка, а в ній хвостячка* – Ільк., але у збірнику Номиса представлені обидва зразки зі зазначенням, що вони записані в Галичині. Загадка про стіл, записана на Чернігівщині (*Чотири панночки під одним брильком*), докорінно відрізняється від Галицьких зразків. Денотат загадки утворено за допомогою уподібнення, а не кумуляції. Цікаво представлені знаряддя праці у текстах загадок, зазвичай такі загадки – метафори. Такі тексти є в усіх трьох збірниках з однією особливістю, що, наприклад, на виконання однієї і тієї ж роботи використовувалися різні знаряддя праці, тому можливі такі варіанти: *Кривенькое, маленькое, все поле счепурляе (Серп)* – Ільк., *Кривеньке, тоненьке, все поле зітре (Коса)* – Шух., *Кривеньке, маленьке, усе поле обходило (Серп)* – Ном., при тому композиційно тексти побудовані однаково.

Локальною особливістю гуцульських загадок є регіональні речі побуту, назви знарядь праці, рослини-ендеміки. Такі загадки представлені у збірнику Шухевича: *За лісом за пралісом золоте теля ричить (Трембіта); Довгі лати, черлені манни, зелені діти (Смереки, шишки, хвоя); Репе, репе, над берегом хата (Дараба. Пліт)* (Шухевич, 1908). Як демонструє дослідження, народні загадки з різних регіонів України мають багато спільних рис: визначальною константою, на основі якої побудовані усі

загадки в Україні, є двочленний паралелізм (загадка – відгадка). Загадки про явища природи зазвичай побудовані за допомогою метафори. Тематичний діапазон текстів є досить різноманітним, але домінують тексти про тварин, знаряддя праці, речі домашнього ужитку.

**Висновки і перспективи подальших досліджень.** Проаналізований матеріал засвідчив, що загадки як вербальні універсальні формули, що слугують для перевірки гостроти розуму, кмітливості, обізнаності в життєвому просторі та навколишньому середовищі, виконували в суспільстві не лише функцію перевірки кмітливості людини, а й виховну, світоглядну, комунікативну функцію. Загадки побутували на теренах усієї України, маючи переважно універсальні константи і водночас свої локальні особливості. Так, загадки,

зафіксовані на Гуцульщині, вирізняються на кількох рівнях: на рівні композиційному (оригінальний спосіб загадування шляхом додавання до тексту постійного зачину, створення загадок у формі міні-оповідей шляхом кумулятивного нанизання послідовності виконання дій); на рівні лексичному (вживання діалектних форм, застарілої лексики), а також на рівні об'єктному (зокрема, загадки про рослини-ендеміки – смреку, бучок, регіональні назви тварин, знаряддя праці, види господарської діяльності тощо). Проведене дослідження підтверджує те, що українські народні загадки як невичерпне джерело мудрослів'я потребують комплексного багатовекторного вивчення та антологічного видання з текстовим матеріалом, зафіксованим у ХХ – на початку ХХІ століття.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Березовський І.П. Українські народні загадки. Загадки. Серія «Українська народна творчість». Київ : АН УРСР, 1962. С. 7–29.
2. Галицько-руські народні приповідки: у 3 т. / зібрав, упорядкував і пояснив І. Франко; наук. ред. С. Пилипчук. 3-тє вид. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. Т. 1. 832 с. Т. 2. 818 с. Т. 3. 821 с.
3. Гаценко І. Лексико-семантичні особливості українських народних загадок. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Вип. 12. С. 20–24.
4. Давидюк В. Виса висить, хода ходить: найдавніше значення загадки. *Крокове колесо*. Київ : Наукова думка, 2002. С. 63–73. 188 с.
5. Давидюк В. Сім загадок загадаю: сліди ініціальних ритуалів у весільній обрядовості. *Крокове колесо*. Київ : Наукова думка, 2002. С. 74–81. 188 с.
6. Давидюк В. Загадка : вибрані лекції з українського фольклору. Луцьк, 2014. С. 119–125.
7. Дмитренко М. Українські народні загадки / упоряд., передмова М.К. Дмитренка. Київ, 2003. С. 3–7. 128 с.
8. Ількевич Г. Галицькі приповідки і загадки. Відень, 1841. 125 с.
9. Кирчів Р. Галицькі приповідки і загадки, зібрані Григорієм Ількевичем : післямова до репринтного видання 1841 р. Львів, 2003. 144 с.
10. Лучкай М. Граматика слов'яно-руська. Буда, 1830. Київ, 1989. 190 с.
11. Мойсієнко А. Народна загадка в текстово-дискурсивному вимірі : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2016. 176 с.
12. Пилипчук С. «Ці вузлуваті, стереотипні форми»: Іван Франко – дослідник народної загадки. Фольклористична концептосфера Івана Франка : монографія. Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2014. С. 404–423.
13. Українські приказки, прислів'я і таке інше / укл. М. Номис ; упоряд., приміт. та вступна ст. М.М. Пазяка. Київ : Либідь, 1993. 768 с.
14. Шухевич В. Гуцульщина. Львів, 1908. Т. 5. 301 с.
15. Франко І.Я. Останки первісного світогляду в руських і польських загадках народних : зібрання творів у 50-ти томах. Київ : Наукова думка, 1980. Т. 26. С. 332–346.
16. Ярмоленко Н. Міфічні анахронізми жанру загадок. *Література. Фольклор. Проблеми поетики*. 2000. Вип. 7. С. 11–20.
17. Ярмоленко Н. Загадаю загадочку ... (до питання про генезу міфологічної системи жанру. *Література. Фольклор. Проблеми поетики*. 2000. Вип. 7. С. 168–178.

#### REFERENCES:

1. Berezovskiy, I.P. (1962). *Ukrainsjki narodni zaghadyky. Zaghadyky [Ukrainian Folk Riddles. Riddles]*. Serija "Ukrainsjka narodna tvorchistj". Kyiv: AN URSSR [in Ukrainian].
2. Ghalycjko-rusjki narodni pryповidky: u 3 t. zibrav, uporjadkuvav i pojasniv Dr. Ivan Franko. (2021). [Galician-Russian Folk Tales: In 3 Volumes Collected, Organized and Explained by Dr. Ivan Franko]; nauk. red. prof. Svjatoslav Pylypchuk. 3 vyd. Lviv: LNU imeni Ivana Franka. T. 1. 832 s. T. 2. 818 s. T. 3. 821 s. [in Ukrainian].

3. Ghacenko, I. (2019). Leksyko-semantychni osoblyvosti ukrajinsjkykh narodnykh zaghadok [Lexical and Semantic Features of Ukrainian Folk Riddle]. *Zakarpatsjki filologichni studiji*. Vyp. 12 [in Ukrainian].
4. Davydjuk, V. (2002). “Vysa vysytj, khoda khodytj”. Najdavnishe znachennja zaghadky. Krokove koleso [“The Tree Hangs, The Procession Walks”. The Oldest Meaning of the Riddle. Step Wheel]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
5. Davydjuk, V. (2002). “Sim zaghadok zaghadaju”. Slidy inicialjnykh rytualiv u vesiljnij obrjadovosti. Krokove koleso [«I Will Tell Seven Riddles». Traces of Initial Rituals in Wedding Rituals. Step Wheel]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
6. Davydjuk, V. (2014). Zaghadka. Vybrani lekciji z ukrajinsjckogho foljkloru [Riddle. Selected Lectures on Ukrainian Folklore]. Luck. S. 119–125. [in Ukrainian].
7. Dmytrenko, M. (2003). Ukrajinsjki narodni zaghadky. Narodni zaghadky. [Ukrainian Folk Riddles. Folk Riddles]. Uporjad., peredmova M.K. Dmytrenka. Kyiv [in Ukrainian].
8. Iljkevych, Gh. (1841). Ghalycjki pryprovodky i zaghadky [Galician Proverbs and Riddles]. Viden. [in Ukrainian].
9. Kyrchiv, R. (2003). Pisljamova do reprintsnogo vydannja “Ghalycjki pryprovodky i zaghadky” zibrani Ghryghorijem Iljkevychem: Reprintsne vidtvorennja z vyd. 1841r. [Afterword to the Reprint Edition “Galician Proverbs And Riddles” Collected by Hryhoriy Ilkevich: Reprint Reproduction from Ed. 1841]. Lviv [in Ukrainian].
10. Luchkaj, M. (1989). Ghramatyka slov’jano-rusjka. [Slavic-Russian Grammar]. Buda, 1830. Kyiv [in Ukrainian].
11. Mojsijenko, A. (2016). Narodna zaghadka v tekstovo-dyskursyvnomu vymiri [A Folk Riddle in the Text-Discursive Dimension]: monograph. Kyiv: Vydavnychyj dim Dmytra Buragho [in Ukrainian].
12. Pylypchuk, S. (2014). “Ci vuzluvatj, stereotypni formy”: Ivan Franko – doslidnyk narodnoji zaghadky. Foljklorystychna konceptosfera Ivana Franka: monografija [“These Knotty, Stereotypical Forms”: Ivan Franko is a Researcher of Folk Riddles. Ivan Franko’s Folklore Concept Sphere]: monograph. Lviv: LNU imeni Ivana Franka [in Ukrainian].
13. Ukrajinsjki prykazky, prysliv’ja i take inshe [Ukrainian Sayings, Proverbs and so on]. (1993). Uklav M. Nomys. Uporjad., prymit. ta vstupna st. M.M. Pazjaka. Kyiv: “Lybid” [in Ukrainian].
14. Shukhevych, V. (1908). Hutsulshchyna. [Hutsulshchyna]. Lviv. T.5 [in Ukrainian].
15. Franko, I.Ja. (1993). Ostanky pervisnogho svitoghljadu v rusjkykh i poljsjkykh zaghadkakh narodnykh [Remnants of the Primitive Worldview in Russian and Polish Folk Riddles]. Zibrannja tvoriv u 50-ty tomakh. Kyiv: Naukova dumka. T. 26 [in Ukrainian].
16. Jarmolenko, N. (2000). Mifichni anakhronizmy zhanru zaghadok [Mythical Anachronisms of the Mystery Genre]. *Literatura. Foljklor. Problemy poetyky* [Literature. Folklore. Problems of poetics]: zb. naukovykh pracj. Kyiv: VPC “Kyjivsjkyj universytet”. Vyp. 7 [in Ukrainian].
17. Jarmolenko, N. (2000). Zaghadaju zaghadochku ... (do pytannja pro genuzu mifologichnoji systemy zhanru [I Will Ask a Riddle ... (To the Question About the Genesis of the Mythological System of the Genre)]. *Literatura. Foljklor. Problemy poetyky* [Literature. Folklore. Problems of poetics]: zb. naukovykh pracj. Kyiv: VPC “Kyjivsjkyj universytet”. Vyp. 7 [in Ukrainian].